

KISGRAFIKA

51. évfolyam. Megjelenik egy évben négyszer.

Kiadja a „Kisgrafika Barátok Köre Grafikagyűjtő és Művelődési Egyesület”.

Postacím: 1538 Budapest, Pf. 519., internetcím: www.kisgrafika.hu

Szerkesztőbizottság: dr. Arató Antal, Ürmös Péter, V. Tóth Kornélia

Felelős kiadó: Palásthy Lajos titkár; e-mail: info@kisgrafika.hu

Antoon Vermeylen: üvegablak

T A R T A L O M

Ligeti Gábor: Antoon Vermeylen emlékezetére

Kormányos András: Nagy Árpád és fiai

Rácz Mária: Drahos István

V. Tóth Kornélia: Rákóczi szabadságharc

Arató Antal: Hatvan év – hatvan grafika

HÍREK – LAPSZEMLE – PÁLYÁZAT – EGYESÜLETI HÍREK

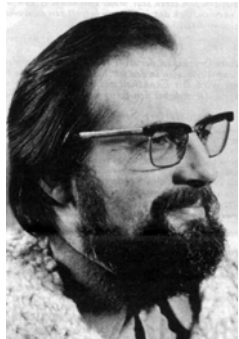
2012/2

ISMÉT SZÜRKÉBB LETT EGY KICSIT A VILÁG

ANTOON VERMEYLEN EMLÉKEZETÉRE

Ismét szürkébb lett egy kicsit a világ. Elment Antoon Vermeyleen barátunk, a kiváló flamand üvegfestő- és grafikusművész. Teste 2012. február 19-én megadta magát.

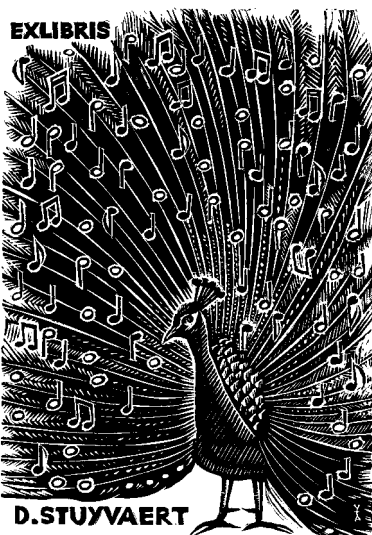
Sokan ismerhették Öt, hiszen az utolsó csaknem 20 esztendő társával – másik felével, Horváth Herminával – gyakorlatilag Magyarországon élte le.

Antoon Vermeyleen 1931-ben született Belgium Flamand fővárosában, Antwerpenben. Középiskolai tanulmányai után, a Királyi Akadémián előbb zongoraművésznek készült, s mellette zeneszerzést tanult. Kiváló, és sikeres előadóművésznek indult, de soha ki nem derülő okok miatt feladta szólista karrierjét, és visszaült az Akadémia padjaiba, és elvégezte annak a grafika szakát is. Mestere, Jan Wouters unszolására megtanulta az öloműveg készítés nehéz mesterségét is.

A művészetek két – nem is olyan messze álló – vonulata közül a képzőművészetet választotta hivatásául. Bizonyára ehhez hozzájárult az a baráti kör, akik a '60-as évek elején Mark F. Severin mester szellemi irányítása alatt igyekeztek megváltani a világot. A társak közül most Gerard Gaudaent és a később csatlakozó Frank-Ivo van Dammot emelem ki a sorból, remélem a többieket sem bántom meg, de kettejüket üdvözölhettem a Kapoli Múzeumban egy-egy kiállítás apropójából.

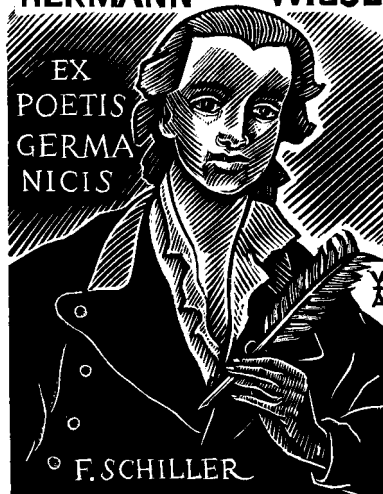
Antoon Vermeyleen a régi flamand mesterek nyomdokain haladva készítette ablakait, a grafika műfajában pedig, leginkább fametszésű ex libriseit. S itt szeretném felhívni a nagyérdemű figyelmét, hogy a két műfajt, klasszikus esetben semmiképp nem lehet szétválasztani. Bár az ablak színes, feltűnően az, a történetet kifejezni a rajzzal lehet csak, mert itt nincsen lehetőség a színek árnyalásával lazúrosan dolgozni, a színezék sajátosságai miatt. Kicsit lehet hozzátenni, de a lényegét grafikailag kell előadni, nem kevés jövőbelátással, mert hogy valójában mi kerül ki az égetőkemencéből, csakúgy mint a nyomóhenger alól, meglátni csak a mű elkészülte után lehetséges.

Munkái csendesek, kedvesek, finom humorral átítatottak. Olyan világot tárnak elénk, ami minden jóérzésű ember lelke mélyén ott van, s csak az utóbbi évtizedek pénzéhségének mocskos iszapja próbálja eltakarni. Némelyek szerint régimódiak, szerintem klasszikusak, s éppen ezért időtállóak. Nem kell egyik mellé sem műtörténészt állítani, aki elmagyarázza, mit is akart mondani a mester. Mesét látunk, mely első pil-

Antoon Vermeyleen grafikája, 70×50

HERMANN WIESE

Antoon Vermeyleen fametszete X2 (1984), 70×50

lanatban érthető és egyértelmű. Ha adunk az időnkéből még pár percet, meglátjuk azokat a finomságokat, ami az egyszerű történetnek kis csavarral újabb értelmet ad. Mint a zenében a téma alá rendelt felütés.

Antoon Vermeyleen nyugdíjazásáig a Királyi Akadémia professzora volt, számos díj és kitüntetés birtokosa.

Egészsége 2007-ben megromlott, súlyos agyvérzést kapott. Az orvosok feladták, de a

gondos ápolás hatására hónapok múltán visszatért a kómából, sőt visszanyerte bal oldalának mobilitását. Újra tanult kommunikálni, az értelme szerencsére nem sérült. Fantasztikus erővel és belenyugvással megtanult ilyen körülmények mellett élni, méghozzá minőségi életet. Megtanult ismét rajzolni, immár bal kézzel. Másik fele: Horváth Hermína ápolta, minden nappal újabb értelmet adva az életüknek.

Pár hónappal ezelőtt azonban egy ostoba baktérium véget vetett ennek az idillt súroló állapotnak, s a fertőzés február 19-én véget vetett Antoon Vermeyleen életének.

Neki és társának, Horváth Herminának köszönheti a balatonlellei Kapoli Múzeum a flamand képzőművészet számos élő klasszikusát, akik eljöttek hozzánk egy-egy kiállítás erejéig.

Neki köszönhetjük azokat a kellemes beszélgetéseket, melyek bár meglehetősen keverék nyelven zajlottak, de mert egy rugóra jár az agyunk, ez nem okozott semmi problémát.

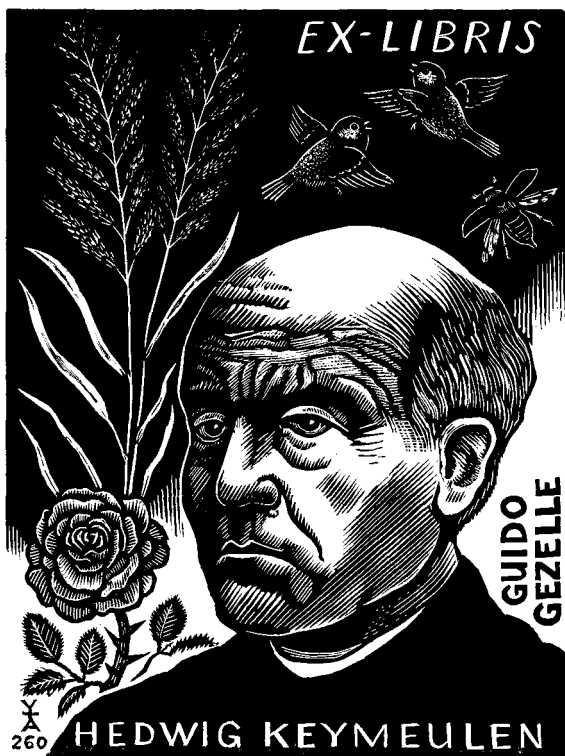
Antoon Vermeyleen fametszete, X2, Op. 193 (1990), 100×65

Neki köszönhetjük a művészetét, melyet bármely technikával művelt, egy a mindenségen áthatoló szeretettel tette. Szeretettel, természetes egyszerűséggel és kedves humorral.

Neki köszönhetjük, hogy egy kicsit jobbak lettünk, mert Ő olyan volt, hogy nem tehattunk másképp, mert Antoon egy ilyen jelenség volt.

Köszönjük!

Ligeti Gábor

Antoon Vermeulen fametszete, X2 (1999), 100×75

Horváth Hermina kérésére közöljük Kosztolányi Dezső: Halotti beszéd c. versének részletét:

És szötte álmát mint színes fonált:
a homlokán feltündökölt a jegy,
hogy milliók között az egyetlenegy.

Keresheted őt, nem leled, hiába
se itt, se Fokföldön, se Ázsiába,
a multba sem és a gazdag jövőben
akárki megszülethet már, csak ő nem.
Többé soha
nem gyúl ki halvány-furcsa mosolya.
Szegény a forgandó, tündér szerencse,
hogy e csodáit újjálag megteremtse.

Édes barátaim, olyan ez épen,
mint az az ember ottan a mesében.
Az élet egyszer csak őrája gondolt,
mi meg mesélni kezdtünk róla: „Hol volt...”
majd rázuhan a mázsás, szörnyű mennybolt
s mi ezt meséljük róla sírva: „Nem volt...”
Úgy fekszik ő, ki küzdve tört a jobbra,
mint önmagának dermedt-néma szobra.
Nem kelti föl se könny, se szó, se vegyszer.
Hol volt, hol nem volt a világon egyszer.

„ÁGHRÓLSZAKADTH” NAGY ÁRPÁD ÉS FIAI

Emlékező kiállítás Csongrádon

Ragyogó tavaszi napsütéses idő és egy vonzó című kiállítás – „Ághrólszakadth” Nagy Árpád és fiai. A csongrádi ötvös-ség és grafika hős-kora – indította útra március 16-án a KBK Szegedi Csoportjának tizenkét tagját titkárunk, Rácz Mária szervezésében.

A kicsit hosszú cím a tárlat tartalmára utal, mely egyben tisztelgés is a ma már alig ismert, jobbára az évfordulói alkal-mával felidézett, kivételes tehetségű ötvös, grafikus, ex libris készítő és tipográfus emléke előtt.

Nagy Árpád életének, művészi tevékenységének közel húsz éve kötődik Csongrádhoz. Ez idő alatt – mint a kiállítás méltató szövegében olvashatjuk – „meghatározó szereplője volt a város kulturális életének, ha úgy tetszik bizonyos szempontból feltette városunkat a magyar kultúra és művészet tér-képére (másokkal egyetemben).” (Ujszászi Róbert)

A számos eredeti dokumentummal, fényképpel illusztrált első kiállítási egységben életpályája rövid történetével ismerkedhetünk meg, mely 1894-ben Hatvanban kezdődött, s 1959-ben Hódmezővásárhelyen fejeződött be. A történelem viharaiiban megélt megpróbáltatások, viszontagságos életútja harminc településhez kötődtek. (Lásd Kisgrafika 1991/4, 3. o.)

Külön is említik emléke őrzése, ébresztése részeseinek nevét, közülük is Rózsa Gáborét, aki a kiállított jegyzékében a grafikai életmű első felét dolgozta fel, majd pedig a dokumentumokban gazdag írásában a két művész példászerű vetélkedését: „Kisgrafikai párbaj Drahos István és Nagy Árpád között (1956-1958)”, mely A Móra Ferenc Múzeum Évkönyve. 1991/92. 1. kötetében jelent meg, s amelyből megismerjük a neve előtti, különös hangulatú jelző történetét is.

Nagy Árpád grafikája, Op. 137 (1937), 110×170

A tárlat közel 400 – a Tari László Múzeum, a Koszta József Múzeum, Nagy László Lázár grafikumművész, a Szentesi Nagytemplomi Református Gyülekezet tulajdonából és magángyűjtők anyagából származó – tárgya gyönyörködteti az ötvösség, a grafika és a festészet iránt érdeklődőket.

A második kiállítási egység magas színvonalú ötvösművészetét tárja elénk, érzékelte, hogy ez a terület meghatározó része volt művészi alkotópályájának. Az ötvös szakon végzett Nagy Árpád munkáinak száma ezres nagyságrendben mérhető, de sajnálatosan ennek csak töredéke maradt fenn. A tárlókban ötvösműveit – terveit és elkészített tárgyait – csodálhatjuk meg, ezüst kávé, likőrös és dohányzó szett, a János vitéz motívumaival díszített teáskészlet. Számos ötvösmunkájának csak a tervrajzait láthatjuk, miként a fényképpel is illusztrált, a Gyáriparosok Országos Szövetsége számára – valószínűsíthetően Roch Mihállyal közösen – 25 kg ezüsből és 5 kg aranyból készített díszobeliszkjének, mely dísz tárgy a II. világháború során tűnt el.

Éremművészetébe enged bepillantást a cserkész tízparancsolatot ábrázoló, Dósa Sándor szentesi keramikumművész kivitelezte, mázas terrakotta plakett-sorozata, mely grafikai változatának egy részét és két nyomódúcát is láthatjuk.

Szinte teljes egészében fennmaradt életművének grafikai része, mintegy 500 alkotás. (Kisgrafika, 2008/3. sz.)

Nem csak az ötvösség, de a grafikai technika minden területén otthonosan mozgott. Ezen alkotásaiból ad válogatást a harmadik kiállítási egység. Mint a kísérő szövegből megtudjuk, „kiváló (főként korai) rézmetszetei mellett néha dolgozott linóleumba, de tipikusan fába metszete alkotásait”. E megállapítást élményszerűvé teszi a látogatók számára nagyító alá helyezett két dúc látványa.

Az említett technikával készült alkotások a családi élet minden lényeges eseményébe, történéseibe bepillantást engednek, legyen szó születésről, halálról, költözésről, katonai behívóról, leszerelésről, vagy más egyébről. (Galambos Ferenc 1969-ben írja erről a művészi eszközökkel „írt” családörtörténetről, hogy „a magyar grafikában nem találni párját”).

Ugyancsak egyedi sajátossága életművének az a grafikai pár-baj, amely a kiváló szentesi grafikussal, Drahos István-nal – 1956 és 1958 között – zajlott. A legkülönbözőbb témákra, melyeket a művészek váltakozva határoztak meg, kellett a továbbiakban meghatározott méretben metszetet készíteni. A „pár-baj” eredményét, a metszetekezt azután közösen értékelték, vitatták meg.

A két művész közötti mély emberi kapcsolatot hűen

tükrözi Nagy Árpád azon metszete, melyet barátja műtette alkalmával – 1956. március 1-jén – készített a következő felirattal: „Ne hagyj elveszni Pistát Istenünk. Fohász Drahos István felépüléséért”.

Nagy Árpád művei nyomán megelevenedik az őt befogadó csongrádi közösség, a tevékenységéhez kedvező feltételeket biztosító polgármester – egyben festőművész – Piroska János alakja. S itt létehez is kapcsolódik az a tipográfusi tevékenység, amely az illusztrációk rajzolásától a nyomdai betűkészlet készítéséig terjed.

Dr. Kormányos András

Nagy Árpád fametszete, X2 (1956), Op. 424 (300), 80×65

DRAHOS ISTVÁN

(Budapest, 1895. december 14. – Szentes, 1968. május 12.)

1917-ben elemi népiskolai tanítói oklevelet szerzett. Édesapja nyomdász volt, tőle örökölte vonzódását a grafika iránt.

Az első világháború idején behívták katonának. A fronton rajzokat, akvarell képeket készített. Leszerelése után folytatva tanulmányait az Iparművészeti Főiskolán, Helbing Ferenc tanítványaként. Alkalmazott grafikusként tollrajz, rézkarc, tempera és akvarell technikát használt. 1924-ben a Műemlék Országos Bizottsága részére akvarell sorozatot készített a főváros egyházi műemlékeiről. Az egyházi iskolák államosításáig ő illusztrálta a debreceni kiadású elemi és középiskolai tankönyveket.

1930-ban házassága révén Szentesen telepedett le, mint rajztanár. Az ipariskolában szabadkézi rajzot és szakrajzot, a gimnáziumban egy ideig művészettörténetet, általános iskolában rajzot tanított. Rajzórának jellege közel állt egy művésziskolai órához. Magyarázat és korrigálás közben rendszerint maga is leült tanítványai közé, lerajzolta, lefestette a modellt a gyerekek nagy érdeklődése kíséretében.

Művészi pályájának jelentős fordulata 1935. Ekkortól kezdett a fametszetű kisgrafikával, az ex librisrel foglalkozni. Belépett a Magyar Ex libris Gyűjtők és Grafikabarátok Egyesületébe, bekapcsolódott a kisgrafika művészetének nemzetközi vérkeringésébe. Nagyon termékeny alkotóvá vált. Dúcaihoz puszpáng fát használt, mely az alföldi kertekben

Nagy Árpád fametszete, X2 (1957), Op. 447 (322), 105×60

Drahos István fametszete,
X2, Op. 729, 45×32

benne az alkotási és a gyűjtési kedv. Az ex libris, az alkalmi grafika végleg lekötötte. Tenyérnyi lapjain gyakran találkozzunk antik motívumokkal, nő és férfi kissé gunyoros szerelmi célzásaival vagy önmagát, illetve visszasságokat, kapzsiságot kifigurázó véseteivel. Fantasztikus önfegyelemmel, türelemmel dolgozott. Nem érezzük a sok nehézséget, gyötrelmet, amivel meg kellett küzdenie. Főként a fametszeteket kedvelte, de könyvillusztrációkat, bélyegeket is készített.

Drahos István művészi ars poeticája: „Rajztudás nélkül nem lehet fát metszeni, a véső nem ecset, nem lehet rábízni, hogy véletlenül mit csináljon... A betűket a művész rajzolja meg és a véső bütykölje a fába. Akármennyire csöppnyi alkotás az ex libris, azt bizony meg kell komponálni.”

„Drahos István azt bizonyította, hogy a miniatúra is lehet monumentális, a kicsiny kép is tökéletesen emberméretű. A drahosi kisvilág igazi derűt és melegséget hordoz” – mondta kiállítás megnyitójában Vörös Gabriella igazgató nő 1988-ban Szentesen.

A művészt 70. születésnapján 1965-ben a Munka Érdemrend bronz fokozatával tüntették ki. 1968-ban Szentesen utcát neveztek el róla, majd táblát helyeztek el az iskola falán, ahol tanított.

Drahos István emberségét ismerjük meg kollegája és barátja, Nagy Árpád iránti kapcsolatából. Levelezésüket dolgozta fel Rózsa Gábor muzeológus.

Nagy Árpád (1894-1959) mérnök, iparművész, ötvös, grafikus. Gyermekei: N. Árpád Dániel, N. Arisztid, N. Emerencia. Nagy Árpád ötvös volt, akárcsak Dürer Albert Magyarországon született nagyapja. A II. világháborúban elvesztette ötvösműhelyét, szerszámain és a grafika felé fordult.

Drahos István és Nagy Árpád 1 év különbséggel születtek és haltak meg. Mindketten harcoltak a világháborúban. Drahos Doberdót élte túl az első világháborúban, Nagy Árpád

Moszkváig jutott el hadifogolyként. Első közös kiállításuk 1932-ben volt Szentesen.

Nagy Árpádot Csongrádon Piroska János festő, polgármester segítette a Városi Művészház felé, majd mint mérnök kap megbízást, megrendelést. Hódmezővásárhelyre átköltözve gyakran keresi fel barát-

ja Drahos, ki átbiciklizik hozzájuk. Mikor Drahost a gyomrával műtik, Nagy Á. grafikát készít.

„Fohász Vénuszhoz: Ne hagyd elveszni Pistát Istenünk” – a képen a híres Bugyi István sebész műti a beteget.

Drahos munkafolyamatát is megosztotta Nagy Árpáddal: első dolga, hogy pauszpapíron ábrázol, majd tussal kifesti, hogy minél többet foglalkozzon az anyaggal, a témával, minél jobban beleélje magát és tudja kifejezni gondolatát.

Sokat viccelődtek is és cukkolták egymást. Ha magyarosították volna neveiket, DARABOS DRAHOS ISTVÁN-nak, ill. ÁGHRÓLSZAKADT NAGY ÁRPÁD-nak hívták volna őket.

De versengtek is. Elküldték egymásnak munkáikat és a másik művészi lappal válaszolt.

„...Árpádom, most pedig olyan lovagi torna félére hívlak ki. Össze ne téveszd a versenykihívás kóros tünetével! Azt gondoltam, hogy nagyon érdekes lenne kettőnk számára, ha egyikünk által megadott témát megadott méretben kimetszenénk. Kezdem én, mint ötletadó, azután következzel Te. Tehát a téma: Drága kincsem, galambocskám: csikóbőrös kulacsocskám. A dúc mérete 9×8 cm, ezt azonban nem kell szigorúan betartani, én ekkorára csinálom. Ha egyikünk elkészítette, egy lapon értesíti a másikunkat, és vár addig, amíg a másikunk nem küldi a munkáját és akkor egyikünk is elküldi a magáért. – Árpádom, ismételem: nem verseny! Csak két öreg cimborá kedves foglalatostkodása. Nosza rajta, éljen a bütykölés!...”

És valóban, alig telik el a kihíváshoz számítva tíz nap, újra kopogtat a postás Vásárhelyen a Lévyay utca 60-ban: „Kedves Árpádom! (Szentese, 1956. XI. 24.) Igen szorgalmassá tett ez a zord időjárás, ismét metsztem egy-két dúcot. A Csokonai vers illusztrálásával elkészültem, várom küldeményedet és az általad adandó feladatot. Tegnap este azt a hírt hozták, hogy ismét meghosszabbítják a téli szünetet. Milyen szerencsés és boldog feleségeink vannak, hogy a két áldott jó ember férjük ilyen otthonülő!... Könnyű dolga van az írónak, elővesz egy papirost és lefirkantja a paródiát (Karinthy), de nem hálás feladat a művész részére: sok anyagot, munkát és időt igényel, keveseket érdekel, és külön magyarázatra szorul. Térj vissza a szép egyéni stílusodhoz!... Itt térek rá a politikai témára. Ne csináld Kedves Árpádom! Művészhez nem méltó, lealacsonyító csak firkászokhoz illő. A nemzeti érzés felmagasztosítása más, példát vehetnénk olyan semmi népről is, mint a koreaiak: évtizedekig jártak fehér színű gyászruhában apraja-nagyja.

Utóirat. Ila – mikor felolvastam neki a leveletem

Drahos István fametszete,
X2, Op. 726, 50×35

Drahos István fametszete, X2,
Op. 177 (1957), 50×53

Drahos István fametszete, X2,
Op. 81, 70×45

– azt mondta, hogy az írottakért talán meg is haragszol. Nem hiszem! Neked sincs, nekem sincs senkink – a családjainkon kívül –, akikkel őszintén beszélhetnénk. Sokkal jobban szeretlek és becsüllek Téged, mint hogy azt kívánjam Néked, hogy folytassad csak tovább a parodizálást és száz dűcig meg se állj. Tagadom, hogy kedves és tetszetős téma lenne a »béke«. Én ilyent soha többé nem fogok komponálni, már épp eleget csináltam belőle. Éljen az ezerféle szép ötlet, ami még belőlünk – bár sokáig élénk – kitelik”.

*Az emlékezést összeállította és ismertette
a KBK Szegedi Csoport 2012 február 10-i klubfoglalkozásán
Rác Mária*

A RÁKÓCZI SZABADSÁGHARC KORA EX LIBRISEKEN, ALKALMI GRAFIKÁKON

A kuruc kor és hadvezérei, fontosabb várai, a Rákóczi-szabadságharc csatahelyszínei ex libriseken való előfordulásának nyomon követésére vállalkoztam a Kisgratika Barátok Köre 2012. március 7-i rendezvényén *II. Rákóczi Ferenc és kortársai, várak, csatahelyszínek ex libriseken, kisgrafikákon* című vetített képes előadásomban. Ennek főbb szálait foglalom össze a következőkben.

Az ex libriseken a vezető személyiségek, a főbb csatahelyek, a kuruc-labanc összecsapások és országgyűlések színterét jelentő várak, a fegyverletétel, a száműzetés helyszínei is bemutatásra kerülnek, tehát intézmények, topográfiai adatok, tárgyak, objektumok, kulturális alkotások egyaránt szerepelnek. Az időkeret a szabadságharc konkrét tartamán (1703–1711) túlmutatva a kultusz, emlékezet éveit is érinti, a mai napig hatóan.

II. Rákóczi Ferencet (1676–1735), a vezérlő fejedelmet megörökítő portrégrafikák közül kiemelkednek Fery Antal alkotásai. *II. Rákóczi Ferenc* születésének 300. évfordulója alkalmából, 1976-ban számos alkalmi grafikát és ex librist készített a fejedelem portréjával, a *Cum Deo pro patria et libertate* jelmonddal és a családi címerrel (op. 1122, op. 1123, op. 1124). (1. sz. ábra)

1. ábra: Fery Antal fametszete, X2, Op. 1122 (1976), 75×108

Andruskó Károly (1915–2008) zentai grafikus, nyomdász Blaskó Mihály nevére készített ex librisén, *Kőhegyi Gyula* (1933–) Vasné Tóth Kornélia számára alkotott könyvjegyen (2011) is *II. Rákóczi Ferenc* portréja látható. *Varga Edit* egészalakos Rákóczi-ábrázolást készített a szabadságharc bukásának 300. évfordulóra (Ex libris V. Tóth Kornélia, 2011). (2. sz. ábra)

Rézkarcon örökíti meg Rákóczi alakját három grafikus, *Tempinszky István*, *Cseh Gusztáv* és az orosz *Jevgenyij Nyikolajevics Tyihanovics*. *Tempinszky István* (1907–1979) alkotásán a *Pro libertate* felirat látható, *II. Rákóczi Ferenc* és *XIV. Lajos*, a Napkirály ábrázolásával. Rákóczi a francia királyhoz fordult a szabadságharc támogatása ügyében, többször leveleztek, tárgyaltak.

Ráday Pál (1677–1733) Rákóczi jegyzője, kancellárja, kuruc diplomata portréja látható *Fery Antal* intézményi ex librisén, a *Ráday Könyvtár* számára készített könyvjegyen. A grafika *Ráday Pál* könyvtáralapító tevékenységének állít emléket. Hagyományosan őt tekintjük a *Ráday Könyvtár* alapítójának, noha a könyvek többségét fia, *Gedeon* gyűjtötte össze.

A zágoni születésű *Mikes Kelemen* (1690–1761) Rákóczi íródeákja, 1707-től kamarása elkísérte őt a száműzetés helyszíneire is. *Cseh Gusztáv* (1900–1972) rézkarcán *Mikes mellképe*, *Mata János* (1907–1944) *Mikes Kelemen* nevére készített könyvjegyen a törökországi száműzetés évei elevenednek meg. A *Márvány-tenger* partján az előtérből egy vaskos kopja-fa emelkedik ki, a háttérben épületek és minaret láthatók.

A kibontakozó szabadságharcban a kurucok (a szabadságharc katonái) és a labancok (a Habsburg-pártiak) álltak szemben egymással. A hadászatra utaló ábrázolások közül gyakoriak a kuruc katonaábrázolások. *Bánsági András* (1914–) grafikáján kuruc vitéz látható, tárogatóval. A tárogatót (török-sípót) hadbahívásra alkalmazták, erős, átható hangja miatt. Használata a törökök révén jött divatba. *Imets László* (1934–) 2011-es fametszetű ex librisén kuruc lovas látható, Rákóczi címeres zászlóval (Ex libris Vasné Tóth Kornélia, 2011). A család címere: vörös mezőben hármaz zöld halomból kinövő, arany keréken álló, kiterjesztett szárnyú fekete sas, mely fölémelt jobbáiban arany markolatú egyenes kardot tart. Jelmondata: *Si Deus pro nobis, quis contra nos?* (Ha Isten velünk, ki ellenünk?). *Haranghy Jenő* (1894–1951) *Komáromi János* regényíró nevére (op. 134) készített ex librisén tépett kuruc zászló látható. (3. sz. ábra)

Mivel a háborúhoz, ahogy *Montecuccoli* olasz származású császári hadvezér is állította, három dolog kell: pénz, pénz és pénz, több helyütt (*Kassán*, *Körmöcbányán*, *Munkács*on, *Nagybányán*, *Rozsnyón* stb.) verettek pénzt a szabadságharc költségeinek fedezése céljából. A főbb

2. ábra: Varga Edit linómetszete, X3, 2011, 141×71

3. ábra: Haranghy Jenő grafikája, P1, Op. 134 (1926), 57×42

pénznemek a rézdénár, rézpoltúra, aranyforint, ezüst féltallér, ezüst poltúra voltak. Érmét ábrázoló ex libriseket készített *Andruskó Károly*: Szigeti István nevére *Pro libertate* felirattal, és *Kerékyártó László* (1950–) *Cum Deo pro Patria et Libertate!* (Istennel a hazáért és a szabadságért) szöveggel, Vasné Tóth Kornélia nevére (2011). (4. sz. ábra)

A várak mindig fontos védműveket jelentettek, ezért a Habsburgok igyekeztek eltüntetni őket. I. Lipót császár 1702-ben kiadott általános várrombolási rendeletének végrehajtását

4. ábra: Kerékyártó László számítógépes grafikája, CAD, 2011, 74×65

azonban a Rákóczi-szabadságharc megakadályozta, így me-nekülhetett meg több várunk is a pusztulástól. A várakat kis-grafikákon, ex libriseken is csodálhatjuk. Imre Lajos (1936–): A kuruc szabadságharc tizenkét nevezetes vára (Bp., 1976) címmel, Rákóczi születésének 300. évfordulója alkalmából fa-metszeteket készített a nevezetesebb erősségekről. Az album-ban Gyula, Borsi, Munkács, Nagysáros, Tokaj, Sárospatak, Szerencs, Vaja, Marosvásárhely, Krasznahorka, Déva, Sümeg várai szerepelnek. (A várak állapota Tokajt kivéve az 1976-os állapotot mutatja.) Borsi II. Rákóczi Ferenc szülővárosaként ismert. Nagysáros kastélyában fogták el Rákóczit 1701-ben a francia királlyal folytatott levelezése miatt. Krasznahorka onnan nevezetes, hogy a Rákóczi-szabadságharc idején Krasznahorka urai, az *Andrássy* fivérek közül öten (István, György, Pál, Miklós és Mátyás) csatlakoztak a kurucokhoz.

Ürmös Péter (1956–) 2011-es, nevemre készített ex librise a Rákóczi-portré mellett feltűnő sárospataki várral a Rákócziak egyik központi tartózkodási helyét mutatja be. Fery Antal is készített 1985-ben, Rákóczi halálának 250. évfordulójára Rákóczit a sárospataki várral ábrázoló ex librist (op. 1717.) A várat 1703-ban vették be Rákóczi kurucjai. A vezérlő fejedelem 1708-ban hivatott össze ide országgyűlést, mely a szabadságharcban harcoló, mindvégig kitartó jobbágyok fel-szabadításáról határozott.

Vecserka Zsolt (1941–) erdélyi grafikus fametszetű ex librise (X1) *Munkács* várát mutatja be, mely fontos szerepet játszott a szabadságharcban, Rákóczi legkedvesebb vára volt. A vár kuruc ostroma 1703 novemberében kezdődött és 1704. február 16-án a kuruc sereg győzelmével ért véget. Rákóczi azonnal beköltözött és innen irányította a szabadságharcot, hozzálátott a vár megerősítéséhez. Munkács vára tartotta magát legtovább a kuruc szabadságharcban, 1711. június 24-én kapitulált.

Andruskó Károly (1915–2008) Fülöp Irén nevére *Sümeg* várát ábrázoló ex librist készített. Sümeg 1705-ben nyitotta meg kapuit Bottyán János kuruc elöl. A trencsényi döntő csatavesztés után, 1709-ben Heister foglalta vissza, majd 1713-ban leégett.

Bánsági András (1914–) kisgrafikája *Siklós* várát mutatja be. A Rákóczi-szabadságharcban Siklós népe a kurucokat segítette. Vak Bottyán seregei Béri Balogh Ádám vezetésével itt táboroztak. Az itteni harcokat örökíti meg Örsi Ferenc: *A Tenkes kapitánya* c. regénye.

Árva vára az egykori Magyarország legfestőibb várainak egyike volt. A Rákóczi-szabadságharcban 1703. december 5-én került kuruc kézre, és csak 1709 áprilisában, kiéheztetéssel foglalták vissza a császáriak. Több ábrázoláson is megjelenik, többek között *Sajtos Gyula* ex librisén, *Csiby Mihály* és *Moskál Tibor* Szij Rezső nevére készített ex librisein. (5. sz. ábra)

A szabadságharc bukásában meghatározó esemény volt az 1708. augusztus 3-án bekövetkező trencsényi csatavesztés,

5. ábra: Moskál Tibor fametszete, X2, Op. 223 (1976), 66×65

melynek során Rákóczi lova felbukott, kiadta párját. Tren-csén váráról Moskál Tibor készített ex librist, *Szj Rezső* nevé-re. E vereségtől kezdve megszorodtak az árulások. A nemzeti összefogás egyre erőteljesebben bomlani kezdett, a hanyatlást nem lehetett megállítani.

1711-ben Rákóczi kénytelen volt fegyverszünetet kötni, majd tárgyalásokat folytatni Pálffy János tábornaggal. Erre a vajai kastélyban került sor. *Fery Antal* a vajai várat bemutató alkalmi grafikája II. Rákóczi Ferenc születésének 300. évfordulója alkalmából, az 1976-os vajai emlékünnepekre készült.

Rákóczi a fegyverszüneti tárgyalások után Lengyelország-ba utazott, közben Károlyi Sándor megkötötte a szatmári békét Pálffy János császári főparancsnokkal (1711. április 30.). A

6. ábra: Csiby Mihály linómetszete, X3, Op. 79a (1976), 95×70

szatmári békekötést, és az ezt követő majtényi fegyverletételt örökíti meg Csiby Mihály *ex librise*, melyet a grafikus 1976-ban, a Debreceni Csokonai Kör nevére készített (ezen kuruc katona látható, kezeiben földre hajtott zászlóval). (6. sz. ábra)

Ezt követték a száműzetés, a bujdosás évei: Lengyelországban, Franciaországban, majd Törökországban. Rákóczi és társai 1720-tól tartózkodtak Rodostóban. A rodostói ház mását a II. világháború idején, 1940/43 folyamán Kassán is felépítették. Az épület 1991-től ad helyet a Rákócziak idejét bemutató kiállításnak.

Hosszú évtizedeken keresztül Rákóczi fejedelem emlékét mint a lázadó magatartás jelképét erőszakkal háttérbe szorították, ő maga hazaárulónak volt kikiáltva. Az idők azonban fokozatosan megváltoztak, létrejött az *osztrák-magyar kiegyezés* és II. Rákóczi Ferencről, a kurucokról újból szabad volt beszélni. Magyarországon megkezdtek a múlt feltárását, és főleg *Thaly Kálmán* történésznek köszönhetően 1889-ben Konstantinápolyban újból felfedezték Rákóczi sírját. 1903-ban a szabadságharc kitörésének 200. évfordulóját már megünnepezték. 1904-ben Ferenc József uralkodó beleegyezett a hamvak hazahozatalába, így kerülhetett sor 1906-ban II. Rákóczi Ferenc és társai újratemetésére a kassai székesegyház altemplomában. *Fery Antal* 1986-os, Szíj Rezső számára készített *ex librise* a kassai székesegyházzal, a Rákócziak címerével állít emléket az eseménynek.

A kuruc témájú kisgrafikák, *ex librisek* ismertetésével mindannyiunk számára új, tágabb kontextusba helyeződhetett a Rákóczi-szabadságharc időszaka, sok adalékkal gazdagodhattunk általa. A korszak *ex libriseken*, alkalmi grafikákon való megjelenítése, bemutatása a hagyományápolás, a kultusz részeként az utókor, a mi felelősségünk. Ezt pedig nemcsak az aktuális évfordulók kapcsán érdemes felvetni.

V. Tóth Kornélia

A Kisgrafika Barátok Köre Egyesület
internetes honlapja:
www.kisgrafika.hu

HATVAN ÉV – HATVAN GRAFIKA

König Róbert kiállításai

Az elmúlt esztendőben – születésének hatvanadik évfordulóján – két kiállításon is köszöntötték König Róbert grafikusművészt, a Képzőművészeti Egyetem tanárát. Az elsőt – a Kortárs Művészeti Fesztivál keretében – szülővárosában, Székesfehérváron a Vörösmarty Társaság, a másodikat Budapesten, a Magyarországi Német Írók és Művészek Egyesületének (VUdAK) rendezésében mutatták be. A rendkívül gazdag életműből minket kiállításon más és más alkotásokat láthattunk, ám a lehetőségekhez képest az életmű egészébe kínáltak bepillantást. Fehérváron az érdeklődők megtekinthették grafikai mappái (*Cornwaltól Edinburghig, Dort drunt an der Donau, Hullámzó vizeken járok, Hyppocreme*), és az általa illusztrált könyvek (Kalász Márton, Bakonyi István, Nyíri Tamás, Warvasovszky Emil, Tóth Éva művei) egy részét is. Először mutatta be a főiskolás korában, 1970-71-ben készült finom rézkarcait (*Székesfehérvári piac, Bandi bácsi* stb.), *Drapéria* című krétarajzait. Azt, hogy fehérvári emlékei mindig jelen vannak és újra értékelődnek művészetében, jelzi az *Ex luto Alba Regia* című fametszete, amely a sárból kiemelkedő egykori várost ábrázolja: a háttérben épülő katedrális előtt, a kép felületének szinte minden négyzetcentiméterét kitöltő sok alakos (király, királyné, püspök, tervrajzát tanulmányozó építőmester, kőfaragó, páncélos vitéz) kompozíció méltó tisztelgés szülővárosa előtt. (Budapesten láthattuk a *Maulbertsh in Stuhlweinsburg* 1-2. című metszeteit.) Nagy hatású sorozatainak (*Az Apokalipszis lovasai, Delphoi, Ulmi hajók, Vadászkanntata, Varázsfüvola* stb.) lapjai mellett számos újabb grafikáját, köztük a középkori skót balladák ihlette rajzait, könnyedebb hangvételű akvarelljeit, ecsetrajzait, vegyes technikával készült műveit is bemutatta. Pesti kiállításán láthattuk két új, nagy méretű, lovakat a legkülönbözőbb testtartásban ábrázoló kompozícióját és egy Madonnát ábrázoló metszetét. (A kiállítást felesége, Lelkes Mária emlékének ajánlotta.) És természetesen mindkét kiállításon láthattunk egy kisebb válogatást kisgrafikaiból is. Fehérváron a húsvéti és karácsonyi üdvözlő lapjait, Pesten *ex libriseit*.

Hosszú időn át foglalkoztatta képalkotó fantáziáját a német parasztháború korában élő festő, Jerg Ratgeb, akit a baden-württembergi tartományban található városka, Pforzheim főterén, 1526-ban felnégyeltek. (A történetírás úgy tudja, hogy a paraszti seregekkel való kapcsolattartás miatt ítélték el.) Leg-

König Róbert linómetszete, X3, 350×500 mm
Josef Michaelis: Ördögűzés

ismertebb alkotása az egykor Herrenberg templomát ékesítő különleges atmoszférájú szárnyas oltár, amely ma a stuttgarti múzeumban látható. A festő sorsát König Róbert már felidézte egy 30 számozott példányban megjelent, 12 eredeti grafikát tartalmazó mappájában. (*Von Stuttgart bis Herrenberg, von Jörg Ratgeb bis Stuttgart*, 2004.) E lapokon is megjelennek a König Róberttől elválaszthatatlan lovas motívumok, hiszen Ratgeb kivégzésének az eszközei is lovak voltak. Bekötött szemű lovak tépik négyfelé a festőt, azt is jelezve, hogy ők is áldozatok, a hatalom öntudatlan eszközei. Budapesti kiállításán, nagyobb méretű fametszetein is felidézte a festő életének mozzanatait. A VUDAK elnökének, Schuth János úrnak a megnyitó beszéde előtt hangzott el – német és magyar nyelven, Mécs Károly és Papp János színművészek előadásában – *Johan Michaelis* e metszetek ihlette költeménye, amit örömmel adunk közre.

Ha elkésve is, őszinte szívvel gratulálunk egyesületünk elnökének kiállításaihoz (összel a pécsi Lenau-házban is bemutatták műveit), és a grafika, a kisgrafika barátai, egyesületünk tagjai nevében további eredményes munkát, alkotókedvet kívánunk neki, mindnyájunk örömére.

Arató Antal

Johan Michaelis verse

Jerg Ratgeb festő emlékére (1480 körül – 1526):

A gonosz
nem csak
bitófa ágán lóg
Közöttünk házal
nap mint nap
Követei
hegyes szarvú szörnyecskék
minden ajtón bezörögetnek
Néha békésen
püspökök áldást osztó keze
mögé rejtőznek
máskor megsebzett vadkan dühébe
Az Ember
ingatab
Ha lelke megtörik
és testét felnégyelik
tort ülnek
a pokol démonai
Kétkedőket
kereszték árnyékában is
az ördög kísért

König Róbert linómetszete, X3 (2003), 350×500 mm

HÍREK

SZÁSZ MARA KÖSZÖNTÉSE

Ki hinné? Idei első számunkban ő készített interjút a 80 esztendőös titkárunkkal, Palásthy Lajossal, s íme, most őt köszönhetjük szintén nyolcvanadik születésnapján.

Nyugdíjba vonulásáig ének- és zenetanár volt (de magyar irodalmat is tanított). A Hernád utcai iskolában az általa szervezett kórusral a Zeneakadémián is fellépett. (Ha olykor baráti összejöveteleinken dalra fakadtunk, gyakran elnémultunk, hogy csak az ő gyönyörű szoprán hangját élvezhessük.) 1970 óta tagja egyesületünknek, a részére készült nagy számú ex libris, alkalmi lap összefügg hivatásával: legtöbbször zenei, irodalmi motívumok jelennek meg azokon. Szinte minden kortárs művésztől rendelt lapokat, közülük csak az eltávozottakat, többek között Fery Antalt, Stettner Bélát, Perei Zoltánt

Moskál Tibor fametszete, X2/3 (1979), 80×75

említjük meg. Mosolygós, jó kedélyű személyiségéből is sugárzik, hogy nála a gyűjtés nem a mit adok-kapok viszonyt jelenti. Nem mérlegeli, hogy magas színvonalú lapjaiért mit kap viszonzásul, számára a csere a partnernek való örömszerzést jelenti. Nagyvonalúan segíti a kezdő gyűjtőket, nem véletlen, hogy egyesületünkben ezért is olyan közkedvelt. (Férje, Szász Sándor is körülből tett szert újabb barátokra, s mint az ÁTI Közraktározási Vállalat vezérigazgatója, több éven át támogatta lapunk megjelenését.) Azt, hogy milyen szeretettel foglalkozik a kisgrafikával, jelzi a – többnyire *Megkérdeztük: mi a véleménye a kisgrafikáról?* címmel közreadott – Baranyi Ferencsel, Kass Jánossal, Raszler Károllyal, Reich Károllyal és másokkal készített, ma már forrásértékű interjú sorozata.

Ha az utóbbi időben betegsége miatt nem is tud részt venni rendezvényeinken, lélekben mindig közöttünk van, s mi is vele vagyunk. Egyesületünk, barátai nevében kívánunk neki jó és jobb egészséget.

Arató Antal

VINCZE LÁSZLÓ KIÁLLÍTÁSA AZ UNIÓ GALÉRIÁBAN

Mitológia címmel a reprezentatív (két szintes) fővárosi galériában mutatták be Vincze László festményeit és grafikáit. A tárlatot Lovas Gábor költő és szerkesztő nyitotta meg. Méltatása kiválóan idézte fel a művész ex libriseinek világát, kifejezőmódját is: „A nők, a lovak, az irónia körülvesz, ha engedsz a csábításnak és belépsz Vincze László világába. Csodákat láthatsz, színek és a formák egyensúlyát, mindent uralkodó harmóniát. Nem zsonglörködik mesterségbeli tudásával, csak szereti a sokféleséget. A harmóniája belülről fakad.” Megnyitójában Lovas Gábor felidézte a művész életútját, s ennek során szólt kisgrafikai és tipográfiai munkásságáról, kiállításairól, díjairól, a Bálványosfűdön szervezett – *Incitato* elnevezésű – nemzetközi alkotótáborokban (ezeknek újabban ő a vezetője) végzett munkásságáról is. (A.A.)

ÚJABB GYÁSZA VAN
A SZEGEDI KISGRAFIKA BARÁTOKNAK

2012. április elsején Padala Pálné született Nádor Emília Ilona visszaadta lelkét Teremtőjének.

Mindannyiunk Pipije 1925-ben született Szegeden. Családja az első világháború után települt át Szabadkáról. Édesapja hivatalnok, édesanyja gyermekei nevelésének, családjának szentelte életét. Az elemi iskola elvégzése után a Miasszonyunk Szegény Iskolanővéreknél tanítói képzést, majd a Szegedi Tudományegyetem bölcsészszakán angol nyelvtörténet szakot végzett. Emlékei között őrizte Bálint Sándor, néprajztudós előadásait, Klement Antal magyar szótan, Lutter Tibor a középkori angol költészeti kurzusait. Később pénzügyi és számviteli területen szerzett diplomát.

Kopasz Márta
linómetszete, X3

Nagy László Lázár fametszete, X2, Op. 501, 100×63

A Kállai Éva Leány Tanítóotthon igazgatója, a József Attila Tudományegyetem Rektori Hivatal, a MTA Szegedi Akadémiai Bizottságának gazdasági vezetője volt.

Széles érdeklődésű volt. Vonzódása a művészetek iránt családi neveltetéséből adódott. Életét áthatotta az irodalom, a zene, a képzőművészet szeretete. Részt vett az egyetemi Mária Kongregáció túrán, szívesen zongorázott, irodalmi próbálkozásaiban verseit és novelláit országos pályázatokon elismerésben részesítették. Rajzkészségét a Szőke Győző festőművész vezette Vasutas Képzőművészeti Körben fejlesztette. Festményei, grafikái kiállításokon is bemutatásra kerültek.

Kopasz Márta festő és grafikus művésznő az egyetemen tanára volt, majd élvezhette barátságát. A Kisgrafika Barátok Körének a hetvenes évektől tagja. Szívesen jött összejeveteleinkre. Mosolygós arca vidámságot hozott közénk.

A szegedi rendezésű KBK találkozókra aktívan, nagy szeretettel és kedvességgel vett részt 1988-ban, 2005-ben. Sajnos 2011-ben személyesen már nem tudott eljönni. Nevére készült ex librisei tablón képviselték.

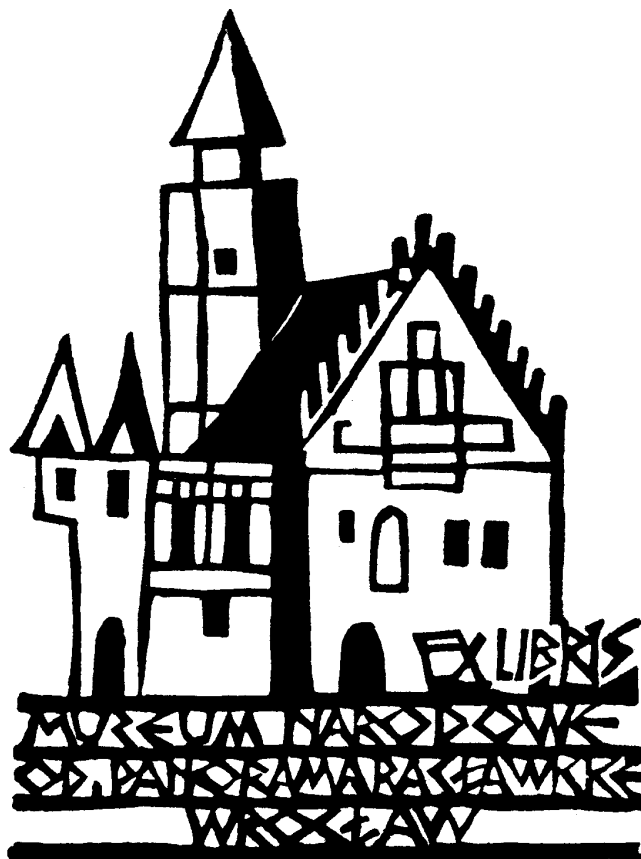
Derűt sugárzott, ha meglátogattam. Otthonának falait neves művészek alkotásai mellett általa készített akvarell, kréta és szénrajz díszítette.

Házasságában László nevű fia született, ki a tanári hivatást választotta, feleségével és leányaikkal boldog családi életet biztosítottak. Amint lehetőség lett rá megvették a Pipi otthona melletti lakást és nyugalommal, szeretettel vették körül.

Családtagjai, rokonai, ismerősei 2012. április 26-án a Jezsuita templomban az esti szentmisén, 28-án a Belvárosi temetőben vesznek végső búcsút.

Fájó szívvel búcsúzom. Pipi hiányzol, emléked megőrizük, nyugodj békében!

Rác Mária

Salamon Árpád linómetszete, X3, Op. 84 (2009), 115×90

KITEKINTÉS

ÚJABBAN MEGJELENT EX LIBRIS
TÉMÁJÚ CIKKEK, TANULMÁNYOK

A XIX. Budapesti Nemzetközi Könyvfesztivál alkalmából a Novum pro Kiadó által megjelentetett antológiák közül egy magyar, ill. egy nemzetközi antológiában is szerepeltek ex libris témájú írások:

V. Tóth Kornélia: *Miről vallanak az ex librisek?* (= *Életgyümölcsök 2011*. Novum pro Antológia, Novum Publishing Kft. 2011., 421-426. p.)

V. Tóth Kornélia: *Ex librisek határok nélkül / Die Buchzeichen ohne Grenzen* (= *Novum scripture*, Hrsg. Wolfgang Bader, Novum pro Kiadó, 2011., 229-235. p.)

A közelmúltban jelent meg az Országos Széchényi Könyvtár és a Gondolat Kiadó együttműködésével a 2011-es tudományos ülésszak előadásait bemutató kötet, köztük V. Tóth Kornélia: *Az ex librisek interpretációjának új irányai, ex libris és hungarikakutatás* c. tanulmánya (= *Szöveg-émlék-kép*, Bibliotheca Nationalis Hungariae, Gondolat Kiadó, Budapest, 2011. 296-313. p.).

Az exlibrisológia témájában elmélyülni vágyók figyelmébe ajánljuk ezeket az írásokat.

LAPSZEMLE

Obvestila 45. A Szlovén Exlibris Társaság 2012-ben ünnepli fennállása 45. évfordulóját.

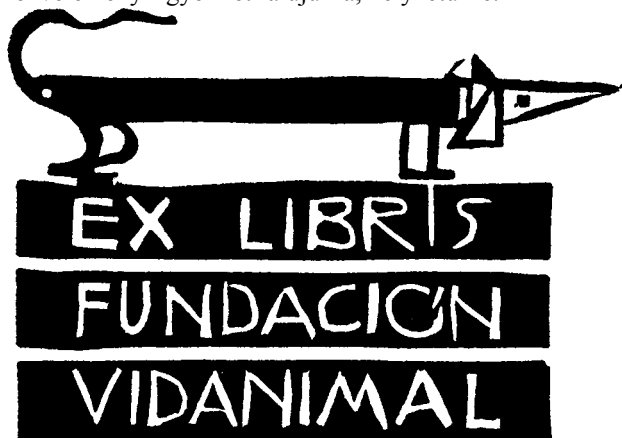
A tavaszi programok között szerepel egy látogatás a ljubljani gyógyszerészeti múzeumban, ahol értékes régi könyveket őriznek. Szerveznek egy beszélgetést Lucijan Bratus festő-és grafikusművésszel a betűírásról.

Exlibris Wereld 2012. 1. szám. Egy cikk Frans von Bayros (Zágráb 1866 – Bécs 1924) egyik grafikáját ismerteti, melyet Arnold Böcklin: *Nereidák játéka* c. festménye ihletett. Johan Jacobs (1881-1955) grafikáit mutatja be egy másik cikk. Végül Homéros, Odysseus, és a szirének témakörű grafikákat veszi számba a lap, folytatását ígérve.

Néző•Pont 2012 február. A folyóirat hosszú cikket szentel a „bódvalenkei projektnek”, amelynek során egy kis falu cigány lakói freskókkal díszítik házaikat, így próbálják felhívni a közvélemény figyelmét falujukra, helyzetükre.

Salamon Árpád linómetszete, X3, Op. 31 (2009), 58×80

Ürmös Péter linómetszete, X3 (2011), 120×87

Egy cikk Józsa Judit Párizsban élő grafikusművészt mutatja be.

Hosszabb írás foglalkozik a Barabás Miklós Céh által rendezett nemzetközi exlibris kiállítással, amelyre 24 országból 115 művész küldte el alkotásait. A zsűri 185 exlibrist tartott alkalmasnak a kiállításra abból az anyagból, amit a Palásthy Lajos vezette KBK, a finn Ex Libris Aboensis, Ovidiu Petca és Takács Gábor gyűjtött össze. Szerepelnek a lapban a pályázatra beküldött anyagok, a Palásthy gyűjtemény lapjai, az Ovidiu Petca és Takács Gábor gyűjtéséből származó lapok.

Megemlítik, hogy a Petca által alapított román exlibris társaság tagjainak a zöme csatlakozott a budapesti KBK-hoz, de Petca reméli: van jövője a romániai exlibris művészetnek és gyűjtésnek is.

Nippon Exlibris Association 2012, január 1, 156. szám. A japán lap bemutat egy 46 éves művésznőt, Junko Naganót, aki először egy tervező irodában dolgozott, majd rézmetszést tanult Katsuro Yoshidától és Koichi Kiyonótól. 1998 óta állítja ki műveit, számos díjat nyert.

„Nincs számomra nagyobb öröm, mint amikor a tűvel az első vonalat karcolom a rézlemeze” – állítja.

Murray Rosen arról mesél, hogyan kezdett japán exlibriseket gyűjteni. Egy tokiói látogatása során megismerkedett művészekkel és gyűjtőkkel, felfedezte, hogy mennyivel jobb a személyek közötti lebonyolódó csere a postainál... A felek ilyenkor nem csak tárgyakat, de szívet is cserélnek – mondja.

A 2012-es finnországi FISAE kongresszuson lesz majd egy japán fametszetekkel foglalkozó kiállítás, amelyre a NEA (Nippon Exlibris Association) 200 fametszetet küld. Jelen lesz

a kongresszuson Takao Sano az egyik legkiválóbb japán fametsző és bemutatót tart a fametszetnyomatásból is. Egykor Japánban főleg cseresznyefát metszettek, újabban japán hársat és lemezelt fatáblát is használnak. A művész szerint nehezebb megtanulni a nyomtatást, mint a metszést: 5 évbe is kerül, mire kellően el lehet sajátítani a vegyszerrel kezelt, előre benedvesített papírral és egy kis lapocskával végzett kézi nyomást. Elmagyarázza, hogy szebb a zöld, ha előbb sárga nyomatot készítünk, majd arra kékkel nyomunk...

Egy cikk azt beszéli el, hogy a Kumenacho Közkönyvtár személyzete – az 5500 lakosú Okayama-ken városkában – hogyan ismerkedett meg Taro Shimo, a NEA alapítója művészetével és általában az exlibrisekkel. Néhány év leforgása alatt gyűjteményre tettek szert, kiállításokat rendeznek és tervezik, hogy erre a jövőben rendszerességgel fognak sort keríteni.

Bemutatnak egy bolgár művészt, Zsivko Mutavcsievet, aki alumíniumra készít metszeteket.

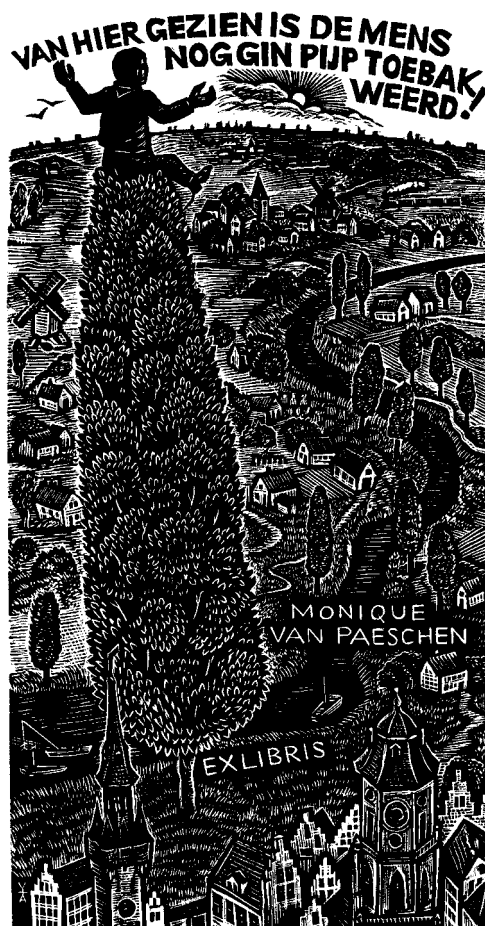
Salamon Árpád linómetszete, X3/2, Op. 104 (2009), 155×125

Exlibris Aboensis Nro 77 1/2012. A borító elején és hátul is nagyon szép szecessziós, múlt század eleji, főleg svájci grafikák. Benne 5 oldalon keresztül sok színes fotóval illusztrált cikk a múlt év őszi, 10 tagú finn küldöttség budapesti benyomásairól. Marita Lundström írta. A finn szöveg rövidesen magyarul is olvasható lesz.

Mitteilungen des Österreichischen Exlibris-Gesellschaft 2012/1. Az első tanulmány tematikus jellegű, a földgömb ábrázolásait tekinti át a kisgrafikákon. Tillfried Cetnajsek több mint 500 hasonló témájú ex librisből válogatott ki párat, melyeken keresztül elsősorban a megrendelő személyiségét fedi fel, köztük Marco Birnholz gyógyszerész, szenvedélyes könyvgyűjtő életét is bemutatva.

Antoon Vermeylen fametszete, X2 (1973), 120×65

Folytatódik a visszatekintés a 100 évvel ezelőtti osztrák ex libris-életre, az osztrák exlibris-gyűjtők X. évkönyve alapján.

A pettenbachi „Bartlhaus” múzeumában 2012-ben elsőként B. Hollemann jellegzetes, szatirikus ex libriseit és szabadgrafikáit állították ki, 2012. június 12-ig. A múzeumból további információk találhatóak a honlapon: www.schriftmuseum.at

Schloss Burgkban idén az első kiállítás szabadkőműves ex libriseket mutatott be.

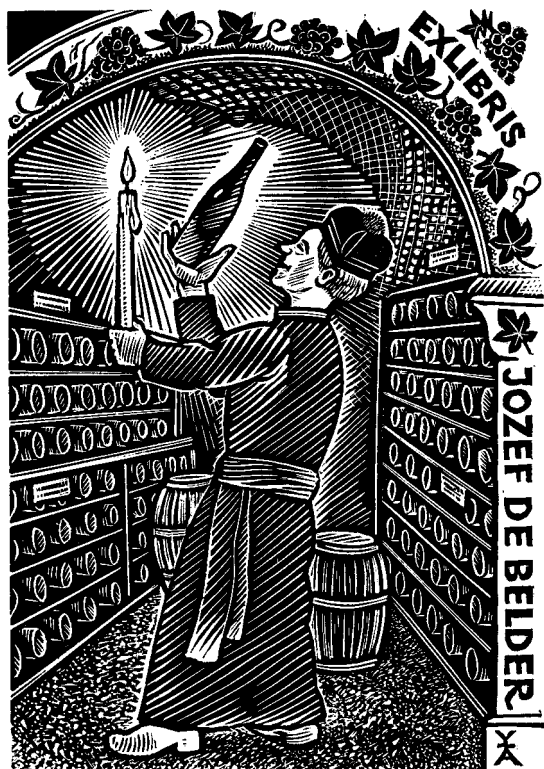
A bécsi Künstlerhausban 2012 márciusában nyílt meg az Ex libris-projekt kiállítása, mely követendő kezdeményezés, hiszen a Grafika-Design mesterszakos hallgatóknak többek között ex libriseket kellett tervezniük.

Külön megemlékezés olvasható a közelmúltban elhunyt flamand művészről, A. Vermeylenről (1931-2012), aki nemcsak felesége, Horváth Hermina révén rendelkezett kiterjedt magyar kapcsolatokkal is.

H. T. Schimek ex libriseiről, bélyegeiről és metszeteiről könyv jelent meg, amely megrendelhető.

Fesztl László grafikája, 2009

Antoon Vermeylen fametszete, X2, 100×70

Nordisk Exlibris Tidsskrift 2012/1. A Dán Exlibris folyóirat címlapján W. Wissing német gyűjtő ex librise már íze-
lített nyújt a fő tanulmányból, amelyben maga a gyűjtő kutyás
ex libriseiből válogat.

Az ex librist, mint önálló grafikai műfajt, és magát az alkotás folyamatát mutatja be Frank-Ivo van Damme művén keresztül (H. Larsen ex librise) egy rövid írás.

A folyóirat másik felében – K. Wiszniewski lengyel művész színes fametszeteit követően – kortárs művészek kitűnő kisgrafikáiban gyönyörködhetünk.

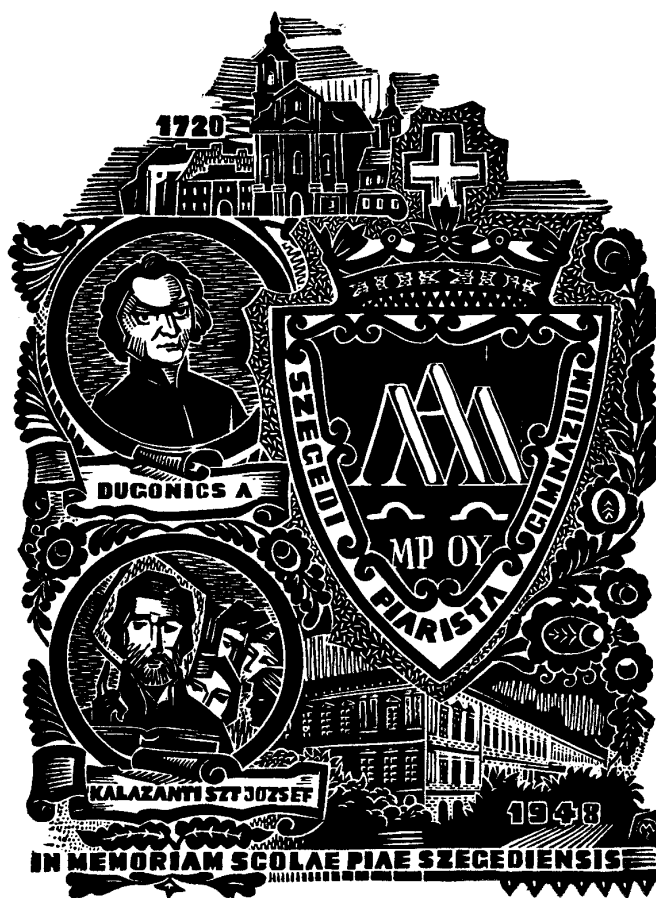
Salamon Árpád linómetszete, X3/2, Op. 103 (2009), Ø130

Mitteilungen der Deutschen Exlibris-Gesellschaft 2012/1. A német egyesület évi első lapszámának közepén pazar válogatás látható újrólapon.

A Horodisch-Garman bibliofil-művész házaspár ex libris-gyűjteménye kapcsán megismerkedhetünk egy apró exlibris-sel is, mely 10-15 mm nagyságú.

A mai napig az egyik legnépszerűbb ifjúsági regény, a matematikus L. Carroll: Alice Csodaországban című műve meghihlette a kisgrafika művészeit is. A bemutatott ex librisek között szerepel Vermes Júlia egyik könyvjegye (K. Vavrova alkotása), amelyen Alice sakktáblán jelenik meg, királynőként, fantasztikus figurák gyűrűjében.

Két kiemelkedő, közel hasonló életutat bejárt és életstílust képviselő természettudós – a biológus E. Haeckel és a kémiai Nobel-díjas W. Ostwald – ex libriseiről olvashatunk a követ-

Csiby Mihály linómetszete, X3, 130×95

kező cikkben, amit hasonló írás követ, vegyészek, elsősorban F. Henle ex libriseivel foglalkozva.

A kortárs művészek közül ezúttal a hatvan esztendő K. Süss művészetét mutatják be, élet és halál témájú, a fekete-fehér-vörös kontrasztjára épülő, expresszív erejű ex librisei révén.

Külön információ olvasható Vermes Júlia művészkönyveinek kiállításáról, amely a mainzi Gutenberg Múzeumban volt látható, és katalógus is készült hozzá, mely maga is műalkotás.

2012. szeptember 9-ig Iphovenben, a Knauf Múzeumban mintegy 200 egyiptomi ihletű exlibris látható, Gernot Blum gyűjteményéből.

A gyűjtők informatív rovatában Titanic ex librist keresnek. Akinek van ilyen, keresse meg A. Raubot!

Salamon Árpád linómetszete, X3, Op. 47 (2009), 85×87

SELCEXPRESS Schweizerischer Exlibris Club Nr. 87. Maerz 2012. A 103 éves H. Erni két elementáris grafikáját mutatja be A. Aeberhard, a tulajdonos. A művész plakátjairól könyv jelent meg, amely megrendelhető.

Irodalom és ex libris-művészet összekapcsolódását tükrözi két írás is, az egyik a 200 esztendeje született Ch. Dickens, a másik a 100 esztendeje elhunyt K. May munkássága nyomán.

A természet védelmére hívják fel a figyelmet a XX. századi atomkatasztrófákat megjelenítő kisgrafikák, és ironikus éllel W. Wissing kisgrafikái, az állatok világáról.

Tillfried Cetnajsek ezúttal is a földgömbök ábrázolásával foglalkozik, e tanulmányában a XVIII-XX. századi kisgrafikából szemelget. Közte megemlítve két magyar vonatkozású alkotás is: Pálffy II. Lipót ex librise és Drahos István műve, amelyet Réthy Istvánnak készített.

Nemes Török János rézkarca, C3, Op. 45 (1939), 90×62

KÖNYVESPOLC

PROTESTÁNS KÖNYVJEGYEK

A XIX-XX. század fordulóján vált önálló gyűjtési területté az ex libris, mint megkülönböztetett grafikai műfaj. A kezdeti mindent gyűjtő gyakorlatot rövid időn belül felváltotta a tematikus-gyűjtés kialakulása. A gazdag képi világból nagyon könnyen lehetett egyénre szabott tematikus csoportokat kialakítani. Néhányat példaképpen kiemelünk ebből a korszakból: régi magyar vagy nemzetközi ex librisek, címeres, vagy csak könyvtáraknak, iskoláknak készült könyvjegyek, stb. Ezek többségükben könyvekből kiáztatva kerültek a gyűjtők kezébe.

VITÉZ FERENC

PROTESTÁNS KÖNYVJEGYEK

TISZÁNTÚLI REFORMÁTUS EGYHÁZKERÜLET – DEBRECEN, 2011.

a borítón Fery Antal fametszete, X2, Op. 1852 (1987), 110×80

A XX. század harmincas éveitől azonban bővült e kör, mert megjelentek a portrés, az irodalmi vonatkozású, majd híres épületeket bemutató, sőt foglalkozásokra utaló lapok is. A második világháború után megújuló ex libris gyűjtőélet további tematikus gyűjtésre adott lehetőséget és kedvet. Sok gyűjtő élt és él is ezzel a lehetőséggel a mai napig. Természetes következmény az lett, hogy egymást követték a tematikus kiállítások szerte az országban. Így például Debrecenben 1974-től nyolc alkalommal került sor a „Virág az ex librisen” című kiállítás megrendezésére dr. Semsey Andor gyűjteményéből, melyhez szép katalógusok is készültek az Alföldi nyomda jóvoltából. További tematikus anyagok a teljesség igénye nélkül: orvosi, turisztikai, zenei, irodalmi, Szent Györgyöt ábrázoló ex librisek stb.

Két alkalommal protestáns vonatkozású ex librisek is bemutatásra kerültek. Debrecenben a Református Kollégium Könyvtárában Nagy Dezső gyűjteményéből mintegy félszáz

Szilágyi Imre linómetszete, X3, Op. 749 (1997), 135×95

lap került a tárlókba Bottyán János protestáns vonatkozású éremgyűjteményével együtt. A másik bemutatón *Lenkey István* 100 lapja került a táblókra a kecskeméti Egyházmegyei Könyvtárban 1975-ben (lásd *Reformátusok Lapja* 1975. június 22.). Ez a két bemutató már előrevetítette annak lehetőségét, hogy e témával foglalkozni kellene és érdemes is lenne. Az idő most érkezett el a Kálvin évek (2009-2014) alkalmából, s ezt a pillanatot ragadta meg a jól ismert *ex libris* propagáló és arról sokat és sokféle szempontból publikáló Vitéz Ferenc.

A *Protestáns könyvjegyek* című kiadványban némi teológiai alapvetés után Kálvin János ábrázolások (szobrok, festmények, érmek, grafikák) értékeléséhez és kiemelten az *ex libris* és kisgrafikák megjelenítéséről nyújtott ismeretekkel kívánja gazdagítani ismereteinket. Feltárja a Kálvin ikonográfiával kapcsolatos ismereteket. Vizsgálja a fizikai portrémáson túllépő szellemi hatásokat. Azonban figyelme nem csupán a Kálvin portréábrázolásokra fókuszál, hanem keresi és kutatja a „kálvini vonások” szimbolikus megjelenítésének üzenetét is.

Vitéz Ferenc munkája több mint 50 oldalon foglalkozik az *ex libris*ekkel és a kisgrafikákkal. A könyvjegyek történetéről, osztályozásának szempontjairól és a protestáns lapok tematikai jellegéről kitűnő összefoglalást ad (54-70. oldalak). Itt öt pontos és ezen belül szintén öt alpontos vázlatot ad az elemző munkájáról. Ezek a szempontok a gyűjtőket is segíthetik az itt terjedelmi okok miatt nem elemzett alkotások jobb és teljesebb megértéséhez.

A 71. oldaltól „*Elemzések*” következnek. Több mint 40, képen is bemutatott lap mellett szövegközbe iktatva több *ex libris* elemzését olvashatjuk, melyekről saját szempontjai alapján tárja fel a protestáns szellemi vonatkozásokat és azt a tárgyi és tematikai rokonságot, mely a magyarországi (vagy úgy is mondhatjuk, hogy kárpát-medencei) kálvinizmussal összekap-

csolja e miniatűr alkotásokat. Közben feltárul a könyvjegy tulajdonos kapcsolata a megjelenített témával, a kompozícióba emelt motívumokkal, portréval.

Összefoglalás, záró és kiegészítő megjegyzések, alapos, a téma továbbgondolására indító jegyzetanyag, valamint nagyon bőséges irodalomjegyzék zárja a kötetet.

Néhány apró észrevétel:

Az Ajtósi Dürer Céh nem 1934-ben alakult meg, hanem 1935. október 29-én, addig mint vasárnapi fehérasztal melletti baráti kör élte életét a debreceni Bunda étterem különtermében.

Bottyán János nem a Református Élet szerkesztője volt, hanem a Református Egyház című hivatalos lapé (74. oldal).

A 91. oldalon lévő Szilágyi Imre készítette metszeten a felsőnyárádi református templom tornya – 1793-ban épült, de a mai formáját 1926-ban nyerte el – látható.

A 95. lapon bemutatott Vén Zoltán rézkarcán nem a Lenkey család címere látható a vizsolyi református templom képe mellett, hanem a Károli Biblia címlapképe.

A 96. oldalon Lenkeyné Semsey Klára könyvén – Józsa János rézkarca – a virágos ág a debreceni reformáció megerősödésének a legendájára utaló *ördögcérna*, azaz *Lycium halimifolium* látható.

A 97. oldalon Kékesi László linómetszetére tévesen került Lenkey Károly (1803-1874) portréja a negyvennyolcas huszárszázados Lenkey Jánosé (1807-1850) helyett.

A 98. oldalon Péczeli József portréja mellett a mai putnoki református templom tornya – épült 1789-ben – látható, utalás Péczeli putnoki születésére.

A 99. oldalon a Vén Zoltán rézkarcán Tompa Mihály portréja mellett a keleméri református templom és a mai Tompa Emlékház épülete szerepel. Tompa Mihály 1849-1851 között volt Keleméren református lelképásztor.

Vitéz Ferenc: *Protestáns könyvjegyek* (Debrecen, 2011. 128 p.) című munkája olyan területen gazdagítja a hazai kisgrafikai szakirodalmat, mely látszólag idegen a gyűjtőktől, azonban gyűjteményükben sok értékes darabot őriznek e témájú alkotásokból. A köszönet szava és a fáradozásának elismerése illeti a Szerzőt és talán javasolhatjuk, hogy további elemző munkájával újabb és újabb alkotások megismertetésével segítse a hazai gyűjtők tevékenységét.

Imolay Lenkey István

Petry Béla grafikája (1985), 76×74

SUMMARY

Gábor Ligeti: The World Faded Once Again. In memory of Antoon Vermeulen

Antoon Vermeulen, Flemish glass-stainer and graphic artist passed away 19th February 2012. He was born in Antwerp in 1932, and until his retirement he was professor there at the Royal Academy of Fine Arts. He spent the last two decades of his life in Hungary, due to his Hungarian wife, Hermine Horváth. In addition to his xylographic bookplates, he has been renowned for his glass windows.

Dr. András Kormányos: "Poor Noble" Árpád Nagy and His Sons: a Commemorative Exhibition in Csongrád

The activities of the exceptionally talented metalsmith, graphic artist, ex libris designer, typographer Árpád Nagy were straightly connected to town Csongrád. The exhibition commemorates his career, his metalwork artistry and his graphical works, showing objects, graphics and documents.

Mária Rácz: István Drahos (Budapest, 14th December 1895 – Szentes, 12th May 1968)

The article describes the life and work of István Drahos, graphic artist based in Szentes, and also his friendship with Árpád Nagy, emphasizing the mutual points of their lives and times. Their graphic duel is also represented citing their letters and appreciating their vigour and perseverance.

Kornélia Tóth V.: The Age of Rákóczi's War of Independence on Bookplates and Occasional Graphics

The military leaders and the castles of the age of Kuruc revolt as well as the battlefields of this war of independence are depicted on bookplates by a wide range of artists, e.g. Antal Fery, Gusztáv Cseh, László Imets, Lajos Imre, László Kerékgyártó, Péter Ürmös, Zsolt Vecserka etc. A number of these graphic works have been commissioned to the name of the author of the article.

Antal Arató: Sixty Years – Sixty Works of Graphical Art. The Exhibitions of Róbert König

On his sixtieth birthday two celebratory exhibitions were organized for Róbert König, graphic artist and President of KBK. His various graphic portfolios, drawings, watercolours, engravings, book illustrations were displayed, arranged by Vörösmarty Társaság/Society in Székesfehérvár, and by the Association of German Writers and Artists in Hungary (VUdAK) in Budapest.

News, Press Review, Books

Antoon Vermeulen grafikája

AUSZUG

Gábor Ligeti: Die Welt ist wieder ein bißchen grauer geworden. Zum Gedenken Antoon Vermeulen

Antoon Vermeulen, flämischer Glasmaler und Graphiker ist am 19-ten Februar 2012 gestorben. Der in Antwerpen geborene Künstler war bis seiner Pensionierung Professor an der Königlichen Akademie. Er verbrachte die letzten zwanzig Jahre seines Lebens dank seiner Gattin Hermine Horváth in Ungarn. Er wurde durch seinen Exlibrisen und bemalten Glasfenster berühmt. Diese Schrift verehrt sein Andenken.

Dr. András Kormányos: Árpád Nagy und seine Söhne. Gedenkausstellung in Csongrád

Die Tätigkeit des außergewöhnlichen Talents, Goldschmied, Graphiker, Schöpfer von Exlibrisen und Typograph Árpád Nagy ist mit Csongrád eng verbunden. Die Ausstellung gliedert sich auf drei Hauptteile: sie macht uns mit der kurzen Geschichte des Lebenslaufes bekannt, mit dem Goldschmied hohes Niveau, mit seiner graphischen Tätigkeit, das bedeutet: es werden schriftliche Dokumente, graphische Werke und Gegenstände gleicherweise gezeigt.

Mária Rácz: István Drahos (Geb. in Budapest, 14. Dezember 1895 – gest. in Szentes 12 Mai 1968)

Im Artikel wird neben der Vorführung des Lebenslaufes von dem in Szentes gelebten Graphiker István Drahos auch seine freundschaftlichen Beziehung zu Árpád Nagy, die Verflechtungspunkte ihres Lebens dargestellt. Es wird über das zwischen ihnen geschehene Graphische Duell berichtet, zitiert ihre Korrespondenz, vorgeführt ihre tiefe Freundschaft, würdigt ihre Ausdauer und Schaffenslust.

V. Kornélia Tóth: Die Zeit des Rákóczi-Freiheitskampfes auf Exlibrisen, Gelegenheitsgraphiken

Die Autorin nahm sich vor, die Vorkommen der Kuruzenzeit, ihrer Feldherren und wichtigen Festungen sowie die Schlachtfelder des Rákóczi-Freiheitskampfes in den Exlibris zu erschließen, wobei er eine reiche Palette der Graphiken aufzeigt, wie zum Beispiel Antal Fery, Gusztáv Cseh, László Imets, Lajos Imre, László Kerékgyártó, Péter Ürmös, Zsolt Vecserka, usw. Zahlreichen unter den Graphiken wurden für die Autorinanlässlich des 300. Jubiläums des Zusammenbruches des Freiheitskampfes geschaffen.

Antal Arató: Sechzig Jahren – sechzig Graphiken. Die Ausstellungen von Róbert König

Der Graphiker und Vorsitzender der KBK Róbert König wurde im Jahre 2011 anlässlich seines 60. Geburtstages mit zwei Ausstellungen begrüßt. Die Interessanten konnten an in Székesfehérvár von der Vörösmarty Gesellschaft und in Budapest von dem Verein der Deutschen Schriftsteller und Künstler (VUdAK) organisierten Ausstellungen in die graphische Mappen, Zeichnungen, Aquarelle, Stiche und von ihm illustrierte Bücher Einsicht nehmen.

Nachrichten, Presseschau, Bücherregale.

Antoon Vermeulen grafikája